

جرم تمویل تروریسم در کُد جزای افغانستان و اسناد بین‌المللی

سید روح‌الله حسینی^۱

عبدالخالق فصیحی^۲

چکیده

تروریسم در تمام دنیا دهشت به وجود آورد و کشورها ناگزیر شدند در مقابل آن به مبارزه برخیزند. به خاطر این مسئله، سازمان‌های بین‌المللی با تصویب کنوانسیون‌ها و قطعنامه‌های مختلف به مبارزه با تروریسم پرداختند. طبق یافته‌های این مقاله، دامنه مبارزه با تروریسم هم‌زمان، منابع تأمین مالی تروریسم را هم در برگرفت تا تروریسم از سرچشمه نخستین آن که پول شویی است، خشکانده شود. منابع حقوق بین‌الملل اخصاً قطع‌نامه ۱۳۷۳ شورای امنیت و کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با تأمین مالی تروریسم مصوب ۱۹۹۹، با اجباری کردن روش‌های خاص در مبارزه با تأمین مالی تروریسم، کشورها را به مقابله هرچه بیشتر با تأمین مالی تروریسم سوق دادند. مبارزه با تأمین مالی تروریسم، با روش‌های مختلف صورت می‌گیرد؛ از جمله تدابیری برای پیش‌گیری از کمک به عملیات تروریستی. همچنین اقدامات واکنشی، مانند مجازات مرتکبین تأمین مالی تروریسم و انسداد دارایی‌های آنان، به یک الزام بین‌المللی تبدیل شده است. هدف این مقاله که با روش تحلیلی و توصیفی نوشته شده، بررسی جرم تأمین کننده مالی در کُد جزای افغانستان است. در افغانستان قانون مبارزه با تمویل تروریسم (۱۳۸۳) و همین قسم قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم (۱۳۹۴) و لایحه اصلاح قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم (۱۳۹۷) تصویب شده است که مغایرت نداشتن آن با شرع و قانون اساسی اعلام نشده است.

کلیدواژه‌ها: تروریسم، تأمین مالی، سازمان تروریستی، کُد جزای افغانستان

۱. ماستری جزا و جرم‌شناسی، دیپارتمنت حقوق، دانشکده فقه و حقوق، جامعه المصطفی العالمیه (نماینده افغانستان)، کابل، افغانستان

۲. دکتری فقه و حقوق قضایی، دیپارتمنت حقوق، دانشکده فقه و حقوق، جامعه المصطفی العالمیه (نماینده افغانستان)، کابل، افغانستان. ایمیل: fasihi55@gmail.com

مقدمه

برای مبارزه با تأمین مالی تروریسم که در دهه اخیر به اوج خود رسیده است و کشورها را بر آن داشته که با بسیج امکاناتشان، با تروریسم و تأمین مالی آن، مبارزه کنند تا در امر جلوگیری از گسترش تروریسم در جهان کمک کنند. یکی از عناصر پیش برنده تروریسم در جهان، منابع مالی سازمانان تروریستی است. چه اینکه منابع مالی، در کنار ایدئولوژی، از شاه‌رگ‌هایی حیاتی در امر تداوم تروریسم است. این مقاله که در صدد بررسی جرم تمویل مالی تروریسم در کد جزای افغانستان است؛ اما لازم است ابتدا مبانی ساختاری آن مطالعه و بررسی شود.

۱. مفاهیم

برخی از تعاریف و شرح برخی کلیدواژه‌ها، در فهم محتوای یک تحقیق کمک ارزنده‌ای می‌کند. بنابراین برخی از تعاریف به‌طور اختصار بیان می‌شود.

۱-۱. جرم

از یک دید کلی، جرم شامل رفتاری است، مخالف نظم اجتماعی که مرتکب آن را در معرض مجازات یا اقدامات تأمینی (تربیتی، مراقبتی و درمانی) قرار می‌دهد. در واقع جرم رفتاری مخالف نظم اجتماعی (واقعیت اجتماعی) یک انسان (واقعیت انسانی) علیه جامعه است. به جهت اینکه جامعه نمی‌تواند در مقابل فردی که دارای حالت خطرناک است، خودسرانه عکس‌العمل نشان دهد، قانون‌گذار برای تعیین اعمالی مداخله می‌کند که مستلزم اعمال کیفر است. از نظر حقوقی و قضایی پدیده جزیایی یا جرم مبتنی بر رفتاری است مخالف نظم اجتماعی که قانون آن را پیش‌بینی کرده و مستوجب کیفر دانسته و اعمال یک مجازات یا اقدام تأمینی را نسبت به مرتکب آن تجویز کرده است. (گلدوزیان ۱۳۸۹: ۶۵) ماده ۲ قانون مجازات اسلامی جرم را چنین تعریف کرده است: «هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد، جرم محسوب می‌شود». در کد جزای نیز جرم چنین تعریف شده است: «جرم، ارتکاب عمل یا امتناع از عملی است که مطابق احکام این قانون جرم شناخته شده است». (ماده ۲۷ کد جزای افغانستان)

۲-۱. تمويل

یکی از دغدغه‌های اصلی جامعه جهانی راه‌کارهای مقابله با تمويل تروریسم است. یکی از راه‌کارهای قابل توجه که در اسناد بین‌المللی به آن زیاد پرداخته شده است، مقابله با تأمین مالی تروریسم است. اگر ترور را به معنای ایجاد رعب و وحشت در نظر بگیریم، می‌توان آن را همزاد بشر دانست؛ چون از ابتدای تاریخ وجود داشته است؛ اما ترور به معنای معاصر آن از قرن شانزدهم و با پیدایش دولت ملی در اروپا ظاهر شد و با انقلاب فرانسه رواج بیشتری یافت. تمويل در لغت‌نامه معین چنین معنا شده است: «مالدار ساختن، صاحب مال گردانیدن» (معین، ۱۳۸۶، ۱: ۴۸۶) معنای تمويل در تمام فرهنگ‌های فارسی تقریباً با همین سبک و سیاق تعریف شده است.

تمويل تروریسم پس از حادثه ۱۱ سپتامبر سال ۲۰۰۱ در نیویورک آمریکا در روابط بین‌الملل مطرح گردید. با این عبارت کوتاه این معنی به ذهن متبادر می‌شود: ارائه وجوه به گروه‌های تروریستی. به ذهن کنجکاو و پرسش‌گر انسان این سؤال نیز خلق می‌شود که آیا این عنوان علاوه بر اموال، خدمات مالی را نیز دربر می‌گیرد؟ تمويل تروریسم بزه‌کاری بزرگی است که می‌تواند اقتصاد یک مملکت را تحت تأثیر قرار دهد که اثرات فراوانی در سطح جامعه و مردم دارد. آثاری مانند تضعیف بخش خصوصی، کاهش اعتماد به بازارهای مالی، کاهش درآمد دولت، تقویت منابع و شبکه مالی مجرمین، قاچاق مواد مخدر و از آن طریق تأمین منابع مالی و غیره. از این میان می‌توان یکی از آثار مخرب آن را بر بانک‌ها و مؤسسات مالی کشورها دانست. (رئیس‌پور و مغفوری فرسنگی: ۳۹)

۱-۳. ترور

از نظر لغوی ترور را استفاده از خشونت برای ایجاد رعب و وحشت به‌ویژه به‌عنوان وسیله‌ای جهت تأثیر گذاردن بر اعمال سیاسی می‌دانند. (آ. گانر، ۱۳۸۴: ۵۱۲-۵۱۳) در دانش‌نامه سیاسی ترور به این صورت تعریف شده است: «ترور در لغت به معنای وحشت و به وحشت افکندن است و در سیاست به عمل حکومت یا

گروه‌هایی اطلاق می‌گردد که برای حفظ قدرت یا مبارزه با دولت با اعمال خاص ایجاد وحشت می‌کنند». (آشوری، ۱۳۸۹: ۹۹-۹۸) لغت‌نامه دهخدا این واژه را چنین تعریف می‌کند: «ترور مأخوذ از فرانسه و به معنی قتل سیاسی به وسیله اسلحه در فارسی متداول است. ترور کردن، قتل سیاسی با اسلحه و تروریست طرفدار خشونت، عمل و ایجاد رعب و ترس است». (دهخدا، ۱۳۷۷: ۶۳۶)

۱-۴. تروریسم

تروریسم پدیده‌ای است که امنیت بسیاری از کشورها را در سده‌های اخیر به خطر انداخته و ضررهای جبران‌ناپذیری بر آن‌ها وارد کرده است. تعریف‌های ارائه‌شده از تروریسم زیاد است و هر کس متناسب با سطح فکر و اندیشه خویش آن را تعریف کرده است. بعضی آن را ایجاد رعب و وحشت در بین مردم برای زیر فشار قرار دادن حکومت می‌دانند (کیهانلو و عبداللهی، ۱۳۸۸: ۶) بعضی دیگر بر این باورند که «هر نوع توسل و استفاده از ترور یا خشونت و اقدام‌های مجرمانه‌ای که از سوی یک گروه سازمان‌یافته علیه افراد یا اموال آن‌ها، یا تهدید غیرقانونی به استفاده از این روش‌ها با هدف مرعوب کردن دولت‌ها یا ملت‌ها که شدیداً موجب سلب امنیت و آسایش عمومی است، تروریسم تلقی می‌شود» (شاملو، ۱۳۸۱: ۲۷) بعضی دیگر آن را یک روش مبارزه می‌دانند که به برای ایجاد رعب و وحشت صورت می‌گیرد، نه برای نابودی افراد یک جامعه. (اردبیلی، ۱۳۸۱: ۱۲۱-۱۲۰) برخی دیگر در تعریف تروریسم بیان داشته‌اند که «تروریسم گونه‌ای از خشونت است که توأم با استفاده سیستماتیک یا توسل به قتل، جرح، خراب‌کاری برای تهدید یا ترساندن گروه مورد نظر که وسیع‌تر از قربانیان آنی جرم می‌باشند یا به‌منظور ایجاد جو رعب و هراس صورت می‌گیرد». (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۷: ۳۲۸-۳۲۶)

مفهوم‌یابی تروریسم اولین گام برای شناختن آن است. با وجود بحث‌های فراوان حقوقی و سیاسی در مورد آن تا هنوز فهم مشترک بر سر تعریف آن وجود ندارد. با آنکه تعریف واحد از تروریسم نداریم، تروریسم اقدامی است سه وجهی مرکب از مرتکب، بزه‌دیده و مخاطب. در این مثلث، مخاطب هدف اصلی اقدام تروریستی

بوده و بزه‌دیده مستقیم تنها به عنوان ابزاری جهت ارسال پیام به مخاطب مورد استفاده قرار می‌گیرد. آنچه این سه ضلع مثلث را با یکدیگر ربط می‌دهد، خواست‌ها و منافع سیاسی است. (کارگری، ۱۳۸۵: ۲۲)

۱-۵. اسناد بین‌المللی

اسنادی که از سوی مقامات رسمی دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی در سطح بین‌المللی مورد تصویب قرار می‌گیرند، اسناد بین‌المللی نامیده می‌شود.

۲. مبانی جرم‌انگاری تمويل تروریسم

۱-۲. مبانی فقهی جرم‌انگاری تمويل تروریسم

با توجه به اینکه طبق ماده سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان، هیچ چیز نمی‌تواند خلاف معتقدات و احکام دین مقدس اسلام اعمال شود و از طرفی در ماده هفتم این قانون دولت خود را در امر مبارزه با تروریسم مکلف می‌داند، مبانی فقهی تمويل تروریسم تحلیل و بررسی می‌شود.

طبق ادبیات حقوقی حمایت‌های مالی از تروریسم در ماهیت و ذات خود با معاونت در جرم بیشتر نزدیک است. بنابراین می‌توان مبنای فقهی ممنوعیت و جرم‌انگاری حمایت مالی تروریسم را از قاعده فقهی «حرمت اعانه بر اثم» استنباط کرد؛ زیرا جرم در فقه اسلامی، همان گناه و معصیت است و کمک و همکاری در جرم همان معاونت بر اثم و گناه. (موسوی بجنوردی، ۱۳۸۵: ۵)

در فهم معنای قاعده فقهی کمک و همکاری در یک جرم دقت نظر در دو کلمه «اعانه» و «اثم» ضروری است. در لغت «معاونت» یا «اعانت» از ریشه «عون» است به معنی «یاری»، «دست‌گیری» و «پشتیبانی» است (ابن منظور، ۱۴۱۲، ۹: ۴۸۹) و در معنای اصطلاحی، اعانت عبارت است از «انجام بعضی مقدمات کاری که دیگری انجام می‌دهد، با قصد انجام و تحقق فعل از آن شخص مورد نظر، نه بدون قصد مطلقاً». (انصاری، ۱۳۸۰، ۱: ۴۸) برای «اثم» در کتاب‌های لغت معانی مختلف و متفاوتی بیان شده است از جمله «گناه»، «قمار» و «کار حرام». (موسوی

بجنوردی، ۱۳۸۵: ۳۳) در معنای اصطلاحی اثم می‌توان گفت: اثم چیزی است که خداوند سبحان از آن منع کرده است، خواه گناه صغیره باشد و خواه گناه کبیره. «ترک هر چیزی که واجب است، انجام هر چیزی که حرام است و گناه و سرکشی را اثم گویند». (همان: ۳۰۹) بنابراین کمک کردن بر بزه به معنای تهیه مقدمات و اسباب معصیت برای کسی است که قصد ارتکاب آن را دارد.

فقه‌ها برای اثبات حرمت کمک بر بزه به دلایل گوناگونی تمسک جسته‌اند. گروهی از آیه شریفه «تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ»، (مائده: ۲) حرمت کمک و همکاری بر اثم را استنباط کرده‌اند. همچنین در روایات نیز از زبان پیامبر اسلام (ص) نقل شده است: «مَنْ أَعَانَ عَلَى قَتْلِ مُؤْمِنٍ بِشَطْرِ كَلِمَةٍ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ: آيِسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ؛ کسی که همکاری و کمک کند برای قتل مسلمانی ولو دخالتش در حد یک کلمه باشد، روز قیامت در حالی محشور می‌شود که بین دو چشمش نوشته شده: نا امید از رحمت خدا». (ابن ابی جمهور احصائی، بی‌تا، ۱: ۲۸۳) همچنین روایت‌هایی، به خاطر عدم کمک به ظالمین وجود دارد. از جمله گفته شده است: «هر کس قدمی برای یاری ظالم بردارد، از اسلام خارج شده است». (حر عاملی، ۱۴۱۲، ۱۷: ۱۸۲) احادیثی نیز وجود دارد که کرایه دادن محل تولید به فروشندگان و سازندگان خمر را نهی کرده‌اند (ر.ک. طوسی، بی‌تا، ۳: ۵۵) رسول خدا (ص) نیز در مورد خمر ده نفر را لعنت فرموده‌اند: «کارنده درخت، باغبان، خمرساز، خورنده، نوشاننده، حامل، آنکه برایش حمل شود، فروشنده، خریدار و گیرنده پول خمر». (کلینی، ۱۴۰۷، ۶: ۴۲۹) عقل نیز این قاعده را استنباط می‌کند؛ زیرا انجام منکر عقلاً قبیح است و همچنان که امر به آن و تشویق به آن عقلاً قبیح و ناشایسته است، انجام مقدمات برای منکر نیز قبیح است. (محقق داماد، ۱۳۸۳: ۱۷۸) اگرچه فقه‌های بزرگوار بر حرمت کمک و همکاری بر بزه اجماع و توافق نظر دارند، ولی با وجود آیه و سایر دلایل، اجماع فاقد اعتبار است؛ زیرا قهراً چنین اجماعی، اجماع بدون مدرک است و اجماع بدون مدرک دلیل مستقلى نیست. (موسوی بجنوردی، ۱۳۸۵: ۵)

بیان شد که ماهیت جرم تمویل تروریسم به معاونت در جرم یا کمک بر بزه شباهت دارد. در جرم بودن اعمال تروریستی با توجه به قانون مبارزه با حمایت تروریسم شکی نیست، لیکن برای اینکه بتوان ممنوعیت تمویل تروریسم را از نظر فقه اسلامی بر مبنای قاعده حرمت کمک بر بزه استنباط کرد، تطبیق عنوان «بزه» بر اعمال تروریستی ضروری است. لذا باید ماهیت تروریسم نیز از منظر فقه واکاوی و بررسی شود.

ارائه معادلی برای «ترور» و «تروریسم» در حقوق جزای اسلامی از جمله اهداف فقها و اندیشمندان مسلمان بوده است. در حالی که در فقه، عملی که معنی دقیقی برای واژه تروریسم باشد وجود ندارد، اما با توجه به عناصر ترور و تروریسم، اندیشمندان اسلامی همانند آن همچون ارباب (به معنی ترساندن و دهشت افکنی)، اغتیل (به معنی بی خبر کشتن، با نیرنگ کشتن، پنهانی کشتن)، فتک (فردی را بی خبر، ناگهانی و از روی غفلت کشتن) و محاربه (اسلحه کشیدن به قصد ترساندن مردم) در فقه یافته‌اند. (محقق داماد و تقی‌زاده قوژدی، ۱۳۸۸: ۸۹-۹۳)

در میان واژه‌های یاد شده «محاربه» به واژه تروریسم از لحاظ معنایی نزدیک است؛ هرچند میان حقوقدانان و فقیهان مسلمان اختلاف نظر است که تروریسم با محاربه چه ارتباط دارد. بدین خاطر برخی محاربه را عام‌تر از ترور و تروریسم می‌دانند و باورمندند که می‌توانیم هر کسی را که مرتکب جرائم تروریستی گردیده به مجازات محاربه محکوم کنیم.» (محقق داماد، ۱۳۸۳: ۹۹-۱۰۰). برخی دیگر بر آن‌اند که تروریسم اعم از محاربه است و محاربه می‌تواند مصداقی از تروریسم باشد، اما همه مصداق تروریسم شامل عنوان محاربه نمی‌شود (حبیب‌زاده، ۱۳۸۶: ۶۶) «لیکن با توجه به معنایی که برای اثم ذکر شد، آنچه مسلم است صدق عنوان «اثم» بر مصداق اعمال تروریستی است؛ زیرا ترور یک اقدام با ترس و وحشت، خلاف قانون و مقررات و غیر انسانی، پنهانی، غافل‌گیرانه، رعب‌انگیز و... است که با کشتن افراد مخالف (به ویژه مخالفان سیاسی) و تخریب اماکن آن‌ها به روش‌های زورمندانه و غیره صورت می‌گیرد. بنابراین هیچ شک و شبهه‌ای در صدق اثم بر این

گونه فعالیت‌ها باقی نمی‌ماند. در حالی که آیات مختلف قرآن، ترور غافل‌گیرانه را مردود می‌داند، کشتن انسان بی‌گناه را رد می‌کند، قتل انسان غیر قاتل و غیر فاسد را نمی‌پذیرد و نیز ریختن خون انسان محترم را منع می‌نماید. طبعاً کمک به انجام این فعالیت‌ها نیز شامل نهی الهی از کمک بر اثم در قرآن می‌شود، خصوصاً که بیشتر این کمک‌ها همچون تمویل از نوع کمک مستقیم است.

۲-۲. مجازات شخص حقیقی

یکی از کنوانسیون‌های مهم بین‌الملل کنوانسیون منع و مجازات تأمین مالی تروریسم است که آثار و تبعات آن می‌تواند یک جامعه را با چالش مواجه کند. این کنوانسیون در سال ۱۹۹۹ به تصویب رسیده است. کُد جزای افغانستان به خاطر مهم بودن تأمین مالی تروریسم یک فصل را به آن اختصاص داده و مجازات‌هایی برای آن در نظر گرفته است. در ماده ۲۷۹ کسی که مرتکب این جرم شود، این گونه توضیح داده است: «شخص زمانی مرتکب جرم تمویل تروریسم شناخته می‌شود که وجوه، دارایی یا خدمات مالی را با وجود داشتن علم یا اطلاع به این که وجوه، دارایی یا خدمات مذکور قسماً یا کلاً به مقصد ارتکاب یکی از جرائم ذیل استفاده می‌شود، طور مستقیم یا غیر مستقیم عمداً تهیه یا جمع‌آوری یا پرداخت نموده و یا به آن شروع نموده باشد... وجوه یا دارایی به مفهوم این ماده عبارت است از هرگونه دارایی منقول و غیر منقول و اسناد یا مدارک قانونی به شمول اسناد الکترونیکی و دیجیتلی که مالکیت یا داشتن منافع در دارایی‌ها را ثابت نماید». (کُد جزای افغانستان، ماده ۲۷۹) از این ماده برداشت می‌شود که تمام مال و اموالی که برای تروریست‌ها تسهیلات و ابزار لازم را فراهم کند در جمع وجوه مالی و مدد رسانی است که از نظر قانون مستوجب مجازات شناخته می‌شود.

مجازات جرم تمویل تروریسم در کُد جزای افغانستان به حسب میزان ارزش خدمات تمویل شده، تعیین شده است. لذا در ماده ۲۸۰ کُد جزا آمده است: «در صورتی که اندازه وجوه، دارایی یا ارزش خدمات تمویل شده تا ده هزار افغانی باشد، به حبس قصیر و جزای نقدی دو چند وجوه، دارایی یا ارزش خدمات تمویل شده»

محکوم می‌گردد. در صورتی که وجوه و دارایی تمویل شده بیشتر از ده هزار تا یک صد هزار افغانی باشد، به حبس متوسط بیش از سه سال و جزای نقدی معادل وجوه، دارایی یا ارزش خدمات تمویل شده محکوم می‌شود. اگر ارزش آن بیش از یک صد هزار افغانی تا یک میلیون افغانی باشد، به حبس طویل تا ده سال و جزای نقدی معادل وجوه، دارایی یا ارزش خدمات تمویل شده مجازات می‌شود. در صورتی که اندازه آن بیش از یک میلیون افغانی باشد، به حبس طویل بیش از ده سال و جزای نقدی معادل وجوه، دارایی یا ارزش خدمات تمویل شده، محکوم می‌شود».

۳-۲. مجازات شخص حقوقی (حکمی)

مطابق ماده ۲۸۱ کد جزا مجازات شخص حقوقی این گونه بیان شده است:

۱. هرگاه جرم تمويل تروریسم توسط مؤسس، رئیس، ممثل، نماینده قانونی یا کارکن شخص حکمی ارتکاب یابد، مرتکب با نظر داشت وجوه، دارایی یا ارزش خدمات تمویل شده تا ده هزار افغانی باشد، به جزای نقدی یک صد هزار افغانی، در صورتی که اندازه وجوه، دارایی یا ارزش خدمات تمویل شده بیش از ده هزار تا یک صد هزار افغانی باشد، به جزای نقدی یک میلیون افغانی» محکوم می‌شود. «در صورتی که اندازه وجوه، دارایی یا ارزش خدمات تمویل شده بیش از یک صد هزار تا یک میلیون افغانی باشد، به جزای نقدی ده میلیون افغانی، در صورتی که اندازه وجوه، دارایی یا ارزش خدمات تمویل شده بیش از یک میلیون افغانی باشد، به دو چند وجوه، دارایی، یا ارزش خدمات تمویل شده» محکوم می‌شود.

۲. شخص حکمی علاوه بر مجازات مندرج فقره ۱ این ماده به یکی از مجازات ذیل نیز محکوم شده می‌تواند: ممنوعیت دایمی یا موقت از پیش برد مستقیم و یا غیر مستقیم تمامی یا برخی از فعالیت‌های مربوط، عدم اجازه استفاده از عین عمارت و به عین هدفی که قبلاً مورد استفاده قرار داده شده بود، انحلال در صورتی که هدف از تأسیس آن ارتکاب فعالیت‌های جرمی مندرج این فصل باشد، نشر حکم از طریق رسانه‌های همگانی.

۳. تعميل جزاهای نقدی مندرج این ماده مانع تطبیق مجازات و جبران خساره

مندرج اسناد تقنینی مربوط، بالای اشخاص حکمی در رابطه به جرم تمویل تروریسم نمی‌گردد.

از ماده‌های قانونی معلوم می‌شود که جرم تمویل تروریسم یک جرم مهم در نظر قانون‌گذار بوده و قانون‌گذار مقررات سخت‌گیرانه‌ای را در گد جزا پیش‌بینی کرده است. قانون‌گذار علاوه بر مجازات اصلی نقدی شخص حکمی به یکی از مجازات‌های تکمیلی ممنوعیت دایمی یا موقت از فعالیت و از همه مهم‌تر نشر حکم که خود یکی از مجازات‌های سنگین است حکم کرده است.

از تعبیر و شیوه بیان قانون‌گذار فهمیده می‌شود که جزاهای تکمیلی اختیاری است؛ نه اجباری. در صورتی که محکمه مصلحت ببیند، مجازات‌های تکمیلی را اعمال می‌کند و اگر صلاح نداند به آن حکم صادر نمی‌کند.

۳. پیشگیری از تمویل

قطع‌نامه ۱۳۷۳ تأکید دارد که «وجوه مالی و منابع اقتصادی افرادی که مرتکب عمل تروریستی شده‌اند و یا انگیزه این کار را دارند، بدون درنگ مسدود شود. این حکم برای نهادها و سازمان‌هایی که به منافع افراد فعالیت می‌کنند نیز قابل اجراست». (قطع‌نامه شماره ۱۳۷۳، بند C، فقره ۱)

در کنوانسیون مقابله با تروریسم برای جلوگیری از تمویل تروریسم چنین آمده است: «هر کشور عضو مطابق با اصول حقوقی خود جهت شناسایی، ردیابی و مسدود کردن یا تصرف هرگونه وجوهی که جهت ارتکاب جرائم مندرج در ماده ۲ هزینه می‌شود یا تخصیص می‌یابد و نیز عواید حاصله از ارتکاب چنین جرایمی اقدامات مقتضی را جهت توقیف احتمالی اتخاذ خواهد نمود». (کنوانسیون مقابله با تروریسم، ۱۹۹۹، ماده ۸، فقره ۱)

۴. الزام بین‌المللی برای مقابله با جرم تمویل تروریسم

در بررسی و تحلیل نظام سیاست جنایی هر کشور باید قواعد حقوقی و نیز عمل‌کرد نهایی مختلف که اجرای این قواعد را بر عهده دارند، توأمان مورد توجه قرار گیرد. این

بدان معناست که صرف تجزیه و تحلیل قوانین جزایی کشور برای ارائه تصویر دقیقی از سیاست جنایی یک کشور در مقابله با جرائم یا در مقابله با جرم خاص کفایت نمی‌کند. بدین منظور عمل کرد نهایی که به موجب الزامات قانونی بین‌المللی و داخلی موجود در مقابله با جرم تمويل تروریسم متولی امرند باید تحلیل شود. برای اینکه افغانستان حمایت‌های بین‌المللی را به همراه دارد و در منابع بین‌المللی برای مقابله با تمويل تروریسم تدابیر و اقداماتی گسترده‌ای پیش‌بینی شده که باید توسط دولت و نهادهای عمومی کشور اجرا گردد. این تدابیر و اقدامات را می‌توان در دو دسته کنشی و واکنشی بررسی کرد. منظور از کنش‌ها؛ تدابیر و اقداماتی است که به هدف پیشگیری از جرم تمويل تروریسم باید اندیشیده شود و صورت بگیرد. منظور از واکنش‌ها پاسخ‌هایی است که حکومت‌ها در برابر مرتکبین این جرم باید از خود نشان دهند. (حبیب‌زاده و حکیمی‌ها، ۱۳۸۶: ش ۵۱)

۵. پیش‌گیری از جرم تمويل تروریسم

پیش‌گیری از اتفاق جرم تمويل تروریسم در قدم نخست برای شناسایی کسانی است که به منابع مالی، یا سایر مشاغلی که در معاملات مالی و پولی دخالت دارند، مراجعه می‌کنند. کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با جرم تمويل تروریسم به لزوم احراز هویت صاحبان واقعی حساب توسط منابع مالی، لزوم تدابیری جهت شناسایی افراد حقوقی و ممنوعیت باز کردن حساب در مواردی که صاحبان یا برداشت‌کنندگان حساب ناشناس یا غیر قابل شناسایی باشند، اشاره می‌کند. (کنوانسیون مبارزه با تأمین مالی تروریسم، بند الف و ب ردیف ۱ ماده ۱۸)

در سفارش‌های گروه اقدام مالی نیز لزوم شناسایی کافی مشتریان مورد تأکید است. بنابراین مؤسسات مالی از حفظ و نگهداری حساب‌های بی‌مسمی و حساب‌هایی که تقلبی بودن صاحب حساب آشکار شود، ممنوع گردیده‌اند. (همان، توصیه شماره ۱۰) البته گروه تمويل‌کننده در خصوص آشکار شدن هویت مشتریان رویکرد ریسک‌پذیرانه دارد. این رویکرد در توصیه شماره ۱ به صورت کلی و در توصیه

شماره ۱۰ به صورت خاص در خصوص آشکار شدن هویت مشتریان لازم دانسته شده است. مطابق این سفارش، جد و جهدهایی که به منظور شناسایی کافی مشتری باید انجام شوند به شرح زیر بیان شده است:

الف. شناسایی مشتری و احراز هویت وی یا استفاده از کشفیات، اطلاعات و منابع معتبر؛

ب. شناسایی فرد صاحب نفع و تدابیر معقول برای احراز هویت مالک ذی نفع؛ به نحوی که منابع مالی اطمینان یابد مالک ذی نفع را می شناسد. در مورد اشخاص حقوقی و حقیقی، شناسایی باید به صورتی باشد که منابع مالی نسبت به مالکیت و ساختار کنترلی مشتری آگاهی پیدا کند؛

ج. شناخت و کسب اطلاعات در باره هدف و ماهیت روابط کاری مورد نظر؛
د. اجرای فرایند شناسایی کافی مشتریان در مورد روابط کاری و تفحص دقیق و زیرکانه و موشکافانه معاملات انجام شده در طول دوره روابط کاری تا به وسیله آن اطمینان حاصل شود که معاملات مزبور بر اساس شناخت مشتری، کسب و کار و وضعیت ریسک وی نسبت به منبع وجوه مربوط انجام می شود.

تمام تکالیف و منابع مالی به شناسایی مراجعان هنگام ارائه تمام خدمات و انجام عملیات پولی و مالی در بند الف ماده ۱۳ قانون مبارزه با جرم حمایت از تروریسم مقرر شده است، اما آیین نامه اجرایی این قانون در خصوص این موضوع رویکردی مبتنی بر ریسک را در پیش گرفته است. در این راستا، سه سطح از شناسایی مشتریان (اولیه، کامل و مضاعف) در ماده ۱ آیین نامه تعریف شده، سپس تکلیف کلی شناسایی مراجعه کننده در مواد فصل دوم آیین نامه و در خصوص مراجعه کننده با ریسک بالاتر، بر لزوم شناسایی کامل و مضاعف تأکید شده است. لازم به ذکر است در نحوه تعیین سطح ریسک مراجعه کننده ها تبصره ۱ ماده ۲ آیین نامه به مؤلفه هایی از قبیل پیشینه، شغل، منبع درآمد و دارایی، موطن اصلی و کشوری که در آن اقامت دارد، خدماتی که مراجعه کننده استفاده می کند و فعالیت های تجاری وی اشاره کرده است.

نتیجه گیری

برخورد جدی با تروریسم با تمام زوایای آن از عمده سیاست‌های کشورها محسوب می‌شود. با شیوع پدیده تروریسم در سطح جهانی، عزم بین‌المللی برای مقابله با این پدیده شکل گرفت. ابتکار عملی که در این راه مورد استفاده واقع شد، پیش‌گیری از وقوع اعمال تروریستی با بستن راه‌های تأمین مالی آن بود. منابع حقوق بین‌الملل از جمله قطع‌نامه ۱۳۷۳، کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با تأمین مالی تروریسم مصوب ۱۹۹۹ و توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی، برای مقابله با تأمین مالی تروریسم تدابیر و اقدامات گسترده‌ای از جمله اقدامات پیش‌گیرانه به منظور شناسایی معاملات مشکوک، نظارت بر نقل و انتقال فیزیکی و الکترونیکی پول، تأسیس واحد اطلاعات مالی، جرم‌انگاری تأمین مالی تروریسم و غیره را پیش‌بینی کرد. با در نظر گرفتن غایت نهایی جرم تأمین مالی تروریسم که همانا فراهم کردن شرایط و تسهیل ارتکاب تروریسم است، تدابیر و اقداماتی که در راستای مقابله با آن اتخاذ می‌شود، می‌تواند سیاست جنایی کشورها را به سوی امنیت‌گرایی سوق دهد.

فهرست منابع

۱. ابن منظور، محمد، (۱۴۱۲ق)، لسان العرب، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
۲. اردبیلی، محمدعلی، (۱۳۸۱)، «مفهوم تروریسم»، تروریسم و دفاع مشروع از منظر اسلام و حقوق بین‌الملل، (مجموعه مقالات و سخنرانی‌های ارائه شده به همایش)، تهران، چاپ روزنامه رسمی، تابستان.
۳. انصاری، شیخ مرتضی، (۱۳۸۰)، مکاسب، قم: انتشارات دهقانی (اسماعیلیان).
۴. آشوری، داریوش، (۱۳۸۹)، دانشنامه سیاسی، تهران: انتشارات مروارید.
۵. آگانر، برایان، (۱۳۸۴)، فرهنگ حقوقی بلک، تهران: نشر میزان.
۶. حبیب‌زاده، محمدجعفر و حکیمی‌ها، سعید، (۱۳۸۶)، ضرورت جرم‌انگاری تروریسم در حقوق کیفری ایران، مدرس علوم انسانی، ش ۵۱.
۷. حر عاملی، محمد بن حسن، (۱۴۱۲ق)، وسائل الشیعه، قم: دفتر نشر اسلامی.
۸. کارگری، نوروز، (۱۳۸۵)، درون‌مایه‌های تروریسم، تهران: نشر میزان.
۹. کلینی، محمد بن یعقوب، (۱۴۰۷ق)، الکافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۱۰. کنوانسیون مبارزه با تأمین مالی تروریسم.
۱۱. کنوانسیون مقابله با تروریسم، مصوب ۱۹۹۹.
۱۲. کیهانلو، فاطمه، عبداللهی، محسن، (۱۳۸۸)، سرکوب تروریسم در حقوق بین‌الملل معاصر، تهران: معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات ریاست جمهوری.
۱۳. محقق داماد، مصطفی و تقی زاده کوژدی، شیما، (۱۳۸۸)، ترور و رابطه آن با محاربه با نگاهی به آرا و نظرات امام خمینی، نامه الهیات آزاد، شماره ۸، صص ۸۹-۹۳.
۱۴. محقق داماد، مصطفی، (۱۳۸۳)، قواعد فقه (بخش جزایی)، تهران: مرکز نشر علوم اسلامی.
۱۵. معین، محمد، (۱۳۸۶)، فرهنگ فارسی معین، تهران: نشر ادنا.

۱۶. موسوی بجنوردی، سید محمد، (۱۳۸۵)، قاعده حرمت اعانه بر اثم و عدوان با رویکرد بر نظریات امام خمینی، پژوهش نامه متین، ش ۳۳.
۱۷. نجفی ابرندآبادی، علی حسین و دیگران، (۱۳۸۳)، جرائم مانع (جرائم بازدارنده)، فصل نامه مدرس علوم انسانی، ش ۸.

